

A Magyar Nemzet vitafóruma

Fokozott felelősséggel építsük fővárosunkat

MINDEN TÁJ természet adta formája örök értékű, harmonikus egység. Az ember abban él, abban építi házait, falvait, városait, útjait, hidjait. A kettősségből adódó jelenségek azonban sokszor nem oldódnak egyértelműen összehangolt egységbe. Azt hisszük, hogy egy tájba ágyazott épület, emlékmű, szobor növeli környezetének szépségét, pedig legtöbb esetben a táj továbbformálása — az erdősítés, parkosítás — fokozza esztétikus megjelenését. Tudták ezt a múltban, amikor a szabadon álló görög templomok, a barokk kastélyok előlépcsőikkel, erkélyeikkel mint szétterpeszkedő indákkal keresték a közvetlen vizuális kapcsolatot a környezetükkel, a fákkal, parkokkal, a tájjal. E viszonylatoknak iratlan, megfogalmazhatatlan megérzése kell hogy vezesse az alkotók szemléletét. Az alkotás mérete, szín és anyag harmóniájának összehangolása ötvözet, léptékhelyes tájbailllesztés tudja csak megadni a maradandó értékű esztétikai egységet.

De térjünk a tárgyra. A budai hegyvidék beépítésével hatóságaink, közvéleményünk és szakiróink felelősségük és városszeretők tudatában egyre gyakrabban foglalkoznak, amit a napilapokban megjelenő javaslatok, tanácsadó és gyakran aggó hangú cikkek is igazolnak. A Magyar Nemzet több ilyen hangvételű írására reagált legutóbb Polonyi Károly, a fővárosi tanács vb városrendezési és építészeti főosztályának helyettes vezetője. Nézzünk alaposabban e kérdés mélyére.

1973 májusában a Magyar Nemzetben cikksorozatban már foglalkoztam a fővárosunkat körülvevő budai hegyvonulat tájat-várost formáló szépségével. Itt a hegyvidék Duna felé eső lejtőjét egy félkagylóhoz hasonlítottam, most, hogy a jelzett városkép morfológiai-esztétikai jelentőségét még jobban érzékeltessem, új hasonlattal élek: olyan ez a budai terepadottság és a pesti síkság beépítésének a viszonya, mint egy színpad és a vele összeépült, egyterű, együttlévő nézőtér. De fordított funkciókkal: nézőtér a pesti oldal, a Duna-part, míg a budainak centrálisan konkáv lejtője a körszínpad, ahol a látványlók sorozatában a beépítés ritmusa, a Várhegy motívuma a megcsodált főszereplő.

AZÉRT KÉNYES a felénk táruvó budai lejtők beépítése, mert az egész táj sok-sok épületelemből összeállt „tájhomlokzat”, amit esztétikusan beépíteni, továbbépíteni — a kis esetlegesnek látszó kerületekre osztottsággal, építési övezetekre bontott, építési szabályrendeletekkel, emeletszám, épületmagasságok és még számos részletmegkötöttségekkel — majdnem lehetetlen! Itt minden tájegység, völgy, lejtő egyéni, új városképi ígéret, más és más építési formai fogalmazást vár. Olyan, amit már magasabb rendű plasztikai feladatnak érünk. És ezt így is kell érté-

kelni a várostervezőknek, az épületek tervezőinek, műszakiaknak, akik az építés teljes értékű, humanista rangját kell hogy igényeljék is.

Megértem a feladat sokrétegegyéből, a köz- és magánérdekek, gazdaságossági és még sok-sok más, összefonódó, gyakran ellentétes követelmények kuszáltságából adódó nehézségeket, amelyek miatt az esztétikai-ökológiai, tehát a környezetbe illeszkedéssel adódó problémákkal néha nagyon nehéz megbirkózni. A múltban s a jelenben is építettünk és fogunk jót-rosszat építeni, de semmiképp se építsünk olyat, ami annyira izlésrontó, hogy még a széles közvéleménynek is szemet szúr. Különösen ma, amikor lakosságunk művészet-igénylőse erősen felfelé irányuló tendenciát mutat. Olvasó, zenét kedvelő, kiállításokra járó nép lettünk. Sajnos, viszont az építésről, az építőművészetről — mint anyaművészetről, amely minden korban ölébe fogadta a festészetet, freskókat, szobrokat — szinte megfeledkeztünk. A lakásépítés hatalmasan bontakozó mennyiségi teljesítményein kívül egy-két jelentősebb középület — mint például legutóbb a televízióban néhány belvárosi középület kissé „halványan” fogalmazott — kritikáján kívül alig esik szó!

TEGYÜK ÁLTALANOSSÁ

az építészeti humanistább érzékeltetését, terjesszük ki figyelmünket a vidéki építkezésekre is, amit a tavalyi cikksorozatunkra érkezett olvasói visszhang is sürgetett. Így válna szemléletünk igazán demokratikussá, társadalmunk rétegeződésének válaszfalait elbontóvá. Minden ember — városi vagy falusi, fizikai vagy szellemi munkás — érezze a jövő építésének magasabb rangját. De ilyen legyen az építők hozzáállása is!

De térjünk vissza Polonyi Károlynak a budai hegyvidék beépítésével kapcsolatos megállapítására. Cikkének bevezető része a beépítés múltjával foglalkozik, majd a közelmúlt-ra utalva megjegyzi, hogy lehet „az övezeti beosztástól eltérő módon is építeni”, holott tudtunkkal akkor már fővárosunknak kész és elfogadott városrendezési terve volt. Itt, ezen a kissé titokzatos „indian utakon” csúsztak be a városképet zavaró első hibák: megépültek a budai hegylejtőkön az első magasházak, nagy tömegű középületek, amelyek sem magasságukkal, sem léptékükkel nem tudtak beilleszkedni patinás, történelmünket idéző környezetükbe. 1973 szeptemberében Budapest kezdeményezésére az európai fővárosok vezetői találkozóra jöttek össze és az elhangzott előadások jó része a forgalom fojtogató kérdései mellett a történelmi városképek megőrzését hangsúlyozta erőteljesen. Termékenyítő, időszerű előadások és javaslatok nyomán mi is segítsük fővárosunk építését, szépítését, ha kell, határozottabb ellenőrzéssel, a budai táj adottságaira testre-

szabottabban alakítani. Ehhez azonban az építetők néha teljesíthetetlen igényeit elutasító, jobban felvilágosított közvéleményre, önállóbb rendelkezéssel bíró hatóságokra, az építés összes kérdéseit összefogóbb szervezetre volna szükség. Ha ilyenek lettek volna, nem épült volna föl a hírhedté vált Bethlen-udvar, ami úgy 40 évvel ezelőtt általánosan elutasító kritikát váltott ki. De talán nem épült volna meg ebben a formában az MTI naphegyi székháza, az újabban emelt sokemeletes lakóépület a Krisztinában, a nyersen tagolt SZOT-üdülő, ami még a turistáknak is szemet szúr. Nem folytatom a múlt hibáit. De folytatom a jelenben építeteket.

TELJESEN INDOKOLAT-

LAN a Látó-hegy felsőbb lejtőjére lazán telepített lakóházak közé magasházakat építeni — ezt még a laikusok is kifogásolják a hegyvonulat takarása miatt. De hogy ne legyünk a magasházakkal szemben elfogultnak tűnők, meg kell említeni a Budakeszi út mentén emelt magasházakból összeállt együttest, amely a lejtő erdejébe, mint egy fészekbe beágyazva kellemes otthonosságot éreztet, léptékegységes, nem rombolja, nem feszíti szét környezetét.

A legújabbban épített lakóegységek közül hibáztatni kell a Budapestről Budafokra vezető úton a szelíd formájú domborulatot takaró ötemeletes, majdnem zárt sor jellegű lakóházakat. Itt a domborulat éreztetésére valami sablontól eltérő, teraszosan, idillikusabban alakított, lazább házegységekkel kellene az építést folytatni, különben megismétlődik az a hiba, amit a Bartók Béla útnak a Gellértheget el-takaró zárt sorú beépítése okozott.

Az a megjegyzés, hogy a kifogásolt, tájat és városképet rontó épületeket „majd megszokjuk” — nagyon helytelen önámítás. A Gresham-palota homlokzatát túrni lehet, de megszokni nem! Különösen azért, mert szemben áll a még külföldi építészektől is oly magasán értékelt, klasszikus arányú Lánchíddal.

Nem folytatom a budai hegylejtők beépítése nyomán mutatkozó városképi torzulások felsorolását, hosszú lenne. Inkább áttérek az újabban mutatkozó zavaró tünetekre. A XI. kerületben, a Somlói út 23. számú telken háromemeletes lakóházegységek előtt 24 garázt építettek járdavonalon zárt sorban, így a turistaforgalmat is lebonyolító út egyik oldalának üzemszerű beépítése méltatlan a Gellérthegy rangjához; eltekintve attól, hogy a kifelé nyíló ajtók a járda forgalmát megbénítják. Ilyen garázsokra a lakóházak közelében kétségkívül nagy szükség van, de keressük a jobb megoldást, hogy a sétálók élvezzék a belátást a gondozott kertekbe.

HELYESELNİ LEHET

Polonyi Károlynak a budai hegyvidék beépítésére vonatkozó ama javaslatát, hogy ezt a városrészt exponált volta miatt ki kellene emelni az építési szabályrendeletek szövevényeiből. Ezt a múltban közvetlenül és közvetve ismételtén javasoltuk. Sajnos, az engedélyezésre beadott építési tervek tájba illő, a környezettel azonosuló ellenőrzésével lemaradtunk. Az építési engedélyek kiadását megelőző helyszíni szemlék — mint az eredmények igazolják — csak a közvetlen környezethez jól viszonyuló kérdésekre adnak választ. A nagyobb szabású, tájat formáló épületek esetében a tervezett épületnek több oldalról készített fényképekbe való léptékhelyes, montázszerű beillesztésével, kényesebb esetekben az épület valós mérethű kontúrját éreztető állványzat felállításával kellene ellenőrzést végezni. Erre volt is már példa. Helyes, hogy esetenként szakértők ellenőrzik a tervek helyességét, de éljenek erősebb kritikával. Mert mégsem engedhető meg — ez kivételesen nem budai

hegyvidéki megjegyzés —, hogy a Népköztársaság útjának egyik oldalán bontják az üzleti portálokat, eltávolítják az útvonalat csúfító táblákat, kiszabadítják a földszinti pillérek, ugyanakkor a másik oldalon, a Nagymező utca sarkán most rombolják szét a tartópillérek épülethomlokzatából adódó ritmusát. Javitunk és rontunk egyszerre!

A különben helyes kezdeményezések — kiállítások rendezése, modellkészítés stb. — ellenére építkezéseinkbe még mindig számos komoly város-esztétikai, gazdaságossági hiba csúszik be. Ezekért sok esetben nemcsak az építés, ez ellenőrző hatóság, hanem még sok-sok ismeretlen tényező is felelős némileg. A városképet zavaró hibák egyik forrása, amit már olyan régen érzünk és amit Polonyi is kiemel, „a műszaki és káderprobléma”. Ha ezen még időben segíteni tudtunk volna, nem épült volna annyi engedély nélküli épület sem. Utcáink bebutorozását is jobban fegyvelmezhettük volna, nem létesültek volna a járdavonalat 25–30 cm szélességgel elfoglaló portálok, mint például a Bartók Béla út és Csiky utca sarkán barkácsolt csúnyácska kirakat egy „barkácsoló” üzlet részére — mindez száz méterre a Budapesti Műszaki Egyetemtól, melynek falain belül ennek éppen az ellenkezőjét oktatják. Vessünk gátat a kierősárolt szabálytalanságoknak, adjunk nagyobb, átfogóbb hatáskört arra, hogy tekintet nélkül a megrendelő rangjára, fokozott felelősséggel építsük fővárosunkat.

Nem is volt olyan felesleges a teljesen függetlenített egykori „Fővárosi Közmunkák Tanácsa”, de még kevésbé az egész országra kiterjedő hatáskörrel működő — de pár éve megszüntetett — Építészeti Tanács.

Weichinger Károly